

С Т А Н О В И Щ Е

От доц. д-р Иво Георгиев Янев

За дисертацията на тема

„БЛАГОДАТНОТО ТВОРЧЕСТВО НА ЧОВЕКА ВЪВ ВРЕМЕТО СПОРЕД ОТЕЦ ГЕОРГИ ФЛОРОВСКИ”

на докторант на самостоятелна подготовка Русина Руменова Торосиян

за присъждане на образователната и научна степен *доктор*

Професионално направление: 2.4.Религия и теология

(История на православно богословие през XX в.)

Научен ръководител: доц. д-р Павел Николов Павлов

Докторант Торосиян и нейният научен ръководител са избрали важна и интересна за съвременното православно богословие тема, но в същото време, трудна за разработване, поради това, че разглежда творчеството на един от най-гениалните, даровити и енциклопедични представители на богословието на Православната църква през XX век, а именно на прот. Георги Флоровски.

Дисертационният труд съдържа общо 220 страници компютърен набор. Представен е в **предговор, увод, четири глави, заключение, приложение и използвана литература**. В дисертационното съчинение е приложен научен апарат, състоящ се от 418 бележки под черта и 107 източника на български и английски език. Обемът, структурата и оформлението на дисертационния труд отговарят на изискванията за подобен род научни разработки.

В **Предговора** са представени личните причини за избор на темата на дисертационното съчинение, както и благодарности към научния ръководител и колегията на Богословския факултет.

В **Увода** докторант Торосиян е представила **обекта на изследване** - човекът и неговото благодатно творчество според прот. Георги Флоровски, **предмета на анализа** - човекът и неговата личност като Божий и Божието подобие на човека, богочовешките благодатни взаимоотношения, придобиването на ценността и човешкото обожение, **методите на работа**, както и **структурата на съчинението**.

В **Първа глава: „Благодатното Време”**, дисертант Торосиян представя пред читателя разбирането за история и време според Християнството, представено в творчеството на прот. Флоровски, като според авторката „Човекът трябва да „надскочи благодатно“ своята природа, а за този „благодатен скок“ е нужно време или е нужен избор на над „природната свобода“, който е призвана да извърши личността“.

Във **Втора глава „Печатът на Любовта“**, докторант Торосиян разглежда благодатните връзки между време, логос и тропос, и между време, личност и ипостас, както и човешката свобода и нейното значение за творчеството на човека. Времето се свързва със свободата, тъй като то се определя от о. Флоровски като сфера на „над природната свобода“. Във връзка с богословието на Л(л)ичността дисертантката въвежда два нови термина „Аз“-иален и „Аз“-иология, за да може да се разграничи по-добре ипостасното пространство на човешката личност от ипостасното пространство на всяко едно друго по нисше творение. Човекът е „жива душа“, той е сътворен по образ и подобие на Бог, и неговото помазание по положеност е най-висше от на цялото Творение. И тъй като само човекът е словесен и сътворен като свободна личност по образ на своя Творец, той се определя като „аз“ или „аз“-иално.

В **Трета глава „Премъдрост и Творчество“**, дисертант Торосиян представя научна теория за Премъдростта, както и творческите кризи на човека, значението на човешката свобода и се прави критично-аналитична съпоставка с духовните проблеми на съвременния човек. Отделя внимание на „връзките на мира“, които прикрепят за вечно битие тварното към нетварното, както и прави опит да се разкрие богословието на Въплъщението, Кръстната Смърт и Възкресението.

В **Четвърта глава „Новото Творение“**, докторант Торосиян обвързва богословието за личността с богословието на Възкресението, като прави анализ на творческата връзка между богообразността и богоподобие, като богоподобие се разбира като пълнота на потенциата на богообразността. Във втората част се разглеждат свидетелствата свързани с възкресението на отделния човек, на отделната човешка личност. Според дисертант Торосиян Благодатното творчество на човека не може да бъде разгледано извън еклисиологията, а богословието на самия о. Флоровски е въцърковено. Цялото благодатно творчество се случва в Църквата Христова, или то се случва в един свят, който е въцърковен. Поради това и в края на последната четвърта глава се отразяват в по-обобщен план и свидетелствата на Флоровски за Църквата. Тайнствата се обвързват с Божественото Домостроителство и възможността на човека да бъде част от него.

В **ЗаклЮчението** са представени основните изводи, до които достига дисертант Русина Торосиян по време на разработката на своето изследване относно разглежданото творчество на о. Флоровски. В **Приложението** са поставени някои от оригиналните документи от архива на отца, от библиотеката Файърстоун на Принстънския университет, което още повече увеличава ценността и приносния характер на дисертационния труд.

Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертационното съчинение с изключение на прекалено краткото представяне на структурата на съчинението, което не може

да създаде правилна представа за труда. Съгласен съм с **приносните моменти**, които докторант Торосиян е посочила в автореферата. Налице са изискуемите **три статии**, публикувани по темата на дисертационното съчинение.

Някои **бележки и коментари**. Разбира се има някои печатни и правописни грешки, които са лесно отстраними. На някои места в бележките под черта вместо „Пак там“ се цитира пълното заглавие на съчинението, (стр. 20 и др.). На места текстът е прекалено емоционален за научно съчинение, въпреки, че е направен добър опит, след вътрешното обсъждане, това да бъде променено.

Декларирам, че с докторант Русина Торосиян нямаме свързани дейности и съавторства, както и не попадаме в хипотезите на нормативните документи, определящи конфликт на интереси.

Смятам, че дисертационното съчинение на дисертант Русина Торосиян е един ценен принос за Богословската наука като цяло, и особено за история на Православното богословие през ХХ в. Докторантката е изследвала в пълнота творчеството на прот. Флоровски, „докоснала“ се е до неговите архиви и по убедителен начин е представила разбирането за благодатното творчество на човека във времето, от този бележит духовник и богослов на Православната църква. Като имам предвид съответствието на дисертационния труд с предявяваните изисквания, заложили в нормативните документи, определящи характера на такъв тип научно съчинение, както и спазването на всички процедури, свързани с подготовката на докторантката и придвижването на труда за защита, както и това, че докторантката отговаря на националните изисквания по отношение на индивидуалните наукометрични данни за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“, заложили в ЗРАСРБ. **Всичко това ми дава основание да оценя високо нейните научни приноси и гласувам с убедено „За“ за присъждането на образователната и научна степен „доктор“ по научното направление 2.4. Религия и теология на Русина Торосиян. Предлагам на членовете на уважаемото жури също да гласуват положително.**

София,
01. 09. 2022 г.

Подпис:
(доц. д-р Иво Янев)